

Introducere

Denumirea temei prezentei monografii (*Regimul matrimonial primar imperativ în reglementarea actualului Cod civil român*) mi-a fost sugerată de analiza *regimului matrimonial primar imperativ* în unele lucrări de specialitate din doctrina română, anterioare adoptării și intrării în vigoare a actului Cod civil (2009). Aceste lucrări, chiar dacă au la bază dispozițiile Codului civil francez de la 1804, au prefigurat actualele reglementări interne ale României în materie. Intrarea în vigoare a actualului Cod civil, care cuprinde dispoziții sistematice cu privire la *Regimul matrimonial primar imperativ*, a reprezentat factorul decisiv în opțiunea mea de a analiza aprofundat această temă.

Dat fiind caracterul de absolută noutate a cvasitotalității reglementărilor din domeniu, principalul obiectiv al cercetării științifice constă în analiza logico-juridică și sistematică a dispozițiilor Codului civil român (2009) referitoare la regimul matrimonial primar imperativ. Considerăm că o asemenea analiză este utilă pentru înțelegerea, interpretarea și aplicarea corectă, în acord cu voința legiuitorului, a reglementărilor din materie, precum și pentru identificarea eventualelor aspecte susceptibile de îmbunătățire și fundamentarea unor eventuale propuneri *de lege ferenda*.

De asemenea, am fost preocupat de decelarea surselor de inspirație folosite de legiuitorul român pentru diverse soluții normative, demers necesar atât pentru stabilirea fundamentului logico-juridic al acestora, cât și pentru valorificarea eficientă a doctrinei și jurisprudenței străine formate în timp în aplicarea reglementărilor respective.

Nu în ultimul rând, o atenție aparte am acordat analizei reacțiilor doctrinei și jurisprudenței române la noile reglementări. Sub acest aspect, am înțeles să utilizez lucrările unor iluștri doctrinari români și străini ai domeniului raporturilor juridice de familie, precum I. Albu, Al. Bacaci, T. Bodoașcă, C.V. Dumitrache, I.P. Filipescu, E. Florian, C.C. Hageanu, P. Vasilescu, G. Cornu, Ph. Malaurie și F. Terré. Lucrările cel mai des folosite la elaborarea lucrării sunt cele publicate de domnul prof. univ. dr. Teodor Bodoașcă.

Capitolul I

Aspecte teoretice referitoare la regimul juridic matrimonial

Secțiunea 1.1. Aspecte generale despre efectele căsătoriei

1.1.1. Precizări prealabile

Etimologic, termenul „căsătorie” provine din combinarea substantivului *casă* cu sufixul *-ător*, cu sensul de „uniune legală, liber consimțită între un bărbat și o femeie, în scopul întemeierii unei familii”¹.

În doctrina română din domeniul dreptului familiei, de regulă, termenul „căsătorie” este abordat în mai multe sensuri².

Astfel, *căsătoria* este analizată ca *drept fundamental al bărbatului și femeii*, care au ajuns la vârsta nubilă, de a se căsători și de a întemeia o familie. De fapt, în acest sens sunt dispozițiile unor importante acte normative internaționale. În concret, în temeiul art. 16 par. 1 din Declarația universală a drepturilor omului³, „cu începere de la vârsta nubilă, bărbatul și femeia, fără nicio restricție în privința rasei, a cetățeniei sau a religiei, au dreptul să se căsătorească și să întemeieze o familie” (s.n.). În același sens sunt și dispozițiile altor acte normative internaționale, precum următoarele: art. 23 par. 2 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice⁴; art. 12 din Convenția pentru protecția

---

¹ A se vedea *Dicționarul explicativ al limbii române (DEX)*, apărut sub egida Academiei Române, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, ed. a II-a, Ed. Universul Enciclopedic, București, 1998, p. 152.

² Pentru unele detalii în acest sens, a se vedea T. Bodoașcă, *Dreptul familiei*, ed. a III-a, revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 32 și urm.

³ Declarația universală a drepturilor omului a fost adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite prin Rezoluția nr. 217 A (III) din 10 decembrie 1948.

⁴ Pactul cu privire la drepturile civile și politice a fost adoptat de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite prin Rezoluția nr. 2200 A (XX) 19 din 16 decembrie 1966 și a intrat în vigoare la data de 23 martie 1976 (conform art. 49). România a semnat acest pact la data de 27 iunie 1968 și l-a ratificat prin Decretul nr. 212/1974 (publicat în B. Of. nr. 146 din data 20 noiembrie 1974).

drepturilor omului și a libertăților fundamentale¹; par. 1 din preambulul Convenției ONU privind consimțământul la căsătorie, vârsta minimă pentru căsătorie și înregistrarea căsătoriilor². Subliniem că actuala Constituție a României (1991), inexplicabil, nu a preluat explicit, din reglementările internaționale evocate anterior, acest *drept fundamental al bărbatului și femeii*. Cu toate acestea, dispozițiile din actele normative internaționale evocate sunt aduse în dreptul intern prin efectul prevederilor art. 11 alin. (2) din Constituție. Astfel, în temeiul acestora, „tratarele ratificate de Parlament, potrivit legii, fac parte din dreptul intern”. Într-o încercare de a remedia această lacună constituțională, art. 259 alin. (2) din Legea nr. 287/2009 privind Codul civil³ prevede că „bărbatul și femeia au dreptul de a se căsători în scopul de a întemeia o familie”⁴.

De asemenea, căsătoria poate fi analizată și ca un *act juridic sui generis*, încheiat prin consimțământul viitorilor soți în exercitarea dreptului lor fundamental de a se căsători și de a întemeia o familie. În acest sens, potrivit art. 16 par. 2 din Declarația universală a drepturilor omului, „căsătoria nu poate fi încheiată decât cu consimțământul liber și deplin al viitorilor soți”. Referiri la actul juridic al căsătoriei se regăsesc și în alte acte normative internaționale, precum următoarele: art. 23 par. 3 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, art. 12 din Convenția pentru protecția drepturilor omului și a libertăților fundamentale și par. 2 din preambulul Convenției ONU privind consimțământul la

---

¹ Convenția pentru protecția drepturilor omului și a libertăților fundamentale a fost adoptată de Consiliul Europei la data de 4 noiembrie 1950. Această convenție a intrat în vigoare la data de 3 septembrie 1953. România a ratificat Convenția prin Legea nr. 30/1994 (publicată în M. Of. nr. 135 din 31 mai 1994).

² Convenția ONU privind consimțământul la căsătorie, vârsta minimă pentru căsătorie și înregistrarea căsătoriilor a fost adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite, la New York, în data de 10 decembrie 1962. România a ratificat această convenție prin Legea nr. 116/1992 (publicată în M. Of. nr. 330 din data de 24 decembrie 1992).

³ Legea nr. 287/2009 privind Codul civil a fost publicată în M. Of. nr. 511 din 24 iulie 2009 și apoi republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 505 din 15 iulie 2011, fiind ulterior modificată și completată. Actualul Cod civil a intrat în vigoare la data de 1 octombrie 2011, conform art. 220 alin. (1) din Legea nr. 71/2011 (publicată în M. Of. nr. 409 din data de 10 iunie 2011).

⁴ Pentru o critică a dispozițiilor actualului Cod civil care, având în vedere „soții”, se referă exclusiv la „bărbat și femeie”, a se vedea T. Bodoașcă, *Contribuții la studiul normelor juridice interne și internaționale referitoare la diferențierea sexuală a soților*, în *Pandectele Române* nr. 1/2017, p. 71 și urm.

căsătorie, vârsta minimă pentru căsătorie și înregistrarea căsătoriilor. În România, în acest sens pot fi interpretate dispozițiile art. 48 alin. (1) din Constituție. Astfel, în temeiul acestui text constituțional, „familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între soți, pe egalitatea acestora și pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor”. Dispozițiile art. 48 alin. (1) din Constituție sunt reproduse *ad litteram* de art. 258 alin. (1) C. civ.¹.

Actul juridic al căsătoriei are caracter *sui generis* datorită unor împrejurări specifice. Astfel, spre deosebire de actele juridice bilaterale din dreptul comun, care se încheie prin *acordul de voințe* al părților², căsătoria se încheie doar prin *consimțământul viitorilor soți*³. De asemenea, în dreptul comun sunt stabilite numai cerințele generale ale cauzei (scopului) actelor juridice. Astfel, în dreptul comun, în temeiul art. 1236 alin. (1) C. civ., „cauza trebuie să existe, să fie licită și morală”. În schimb, în cazul căsătoriei, alături de respectarea acestor condiții generale, scopul (cauza) trebuie să fie exclusiv *întemeierea unei familii*. În acest sens, sunt numeroase dispoziții din acte normative internaționale, prezentate anterior, dar și prevederile art. 48 alin. (1) din Constituția României, precum și cele ale art. 258 alin. (1) C. civ. De fapt, încheierea căsătoriei în alt scop decât cel legal (întemeierea unei familii) determină nulitatea ei absolută pe motiv de fictivitate, conform art. 295 C. civ.

În literatura de specialitate, căsătoria este analizată și în alte sensuri, precum următoarele: de ceremonie laică sau religioasă care însoțește, respectiv succedă actului juridic al căsătoriei; de stare juridică a soților;

---

¹ Pentru o critică a reproducerii textului art. 48 alin. (1) din Constituție de art. 258 alin. (1) C. civ., a se vedea T. Bodoașcă: *Examen de ansamblu și observații critice privind familia și căsătoria în reglementarea noului Cod civil*, în *Dreptul* nr. 11/2009, p. 15 și urm.; *Dreptul familiei*, cit. supra, p. 8-9.

² În doctrina juridică din domeniul dreptului privat, unanim este admis că *voința juridică* circumscrie două elemente esențiale: *consimțământul* și *cauza* (pentru unele detalii în acest sens, a se vedea T. Bodoașcă, *Dreptul familiei*, cit. supra, p. 33 și urm.).

³ Surprinzător, sunt autori care, chiar după intrarea în vigoare a actualei Constituții (8 decembrie 1991), abordând problematica căsătoriei, o raportează la „manifestarea juridică a voinței” viitorilor soți. Astfel, se susține că „definirea ei se face prin raportare la instrumentele curente ale dreptului comun; la *manifestarea juridică a voinței* necesare formării ei și la efectele pe care o asemenea manifestare le poate produce, în combinație cu normele obiective” (s.n. – în acest sens, a se vedea P. Vasilescu, *Regimuri matrimoniale*, ed. a II-a, revizuită, Ed. Universul Juridic, București, 2009, p. 15).

de instituție juridică fundamentală a dreptului familiei. Observăm că unele dintre aceste sensuri sunt doar aspecte ce decurg din împrejurarea că suntem în prezența unui drept fundamental exercitat prin încheierea actului juridic al căsătoriei¹.

Art. 259 alin. (1) C. civ., fiind inspirat din teze doctrinare exprimate anterior intrării acestuia în vigoare (1 octombrie 2011)², definește căsătoria drept „uniunea liber consimțită dintre bărbat și femeie, încheiată în condițiile legii”. De fapt, într-o inițiativă de revizuire a art. 48 alin. (1) din Constituție, s-a propus chiar această definiție pentru familie.

În schimb, în doctrină, fiind criticate dispozițiile art. 259 alin. (1) C. civ., căsătoria a fost definită drept „actul juridic încheiat cu respectarea ordinii publice și a bunelor moravuri, între un bărbat și o femeie, în scopul de a întemeia o familie”³.

Fiind de acord, în principiu, cu această definiție doctrinară, considerăm că, în cadrul ei, nu se impune evocarea ordinii publice și a bunelor moravuri. Astfel, ordinea publică și bunele moravuri, fiind limitele generale care trebuie respectate la încheierea oricărui act juridic, nu sunt specifice doar căsătoriei. Într-adevăr, sub acest aspect, sunt lipsite de orice echivoc dispozițiile art. 11 C. civ., potrivit cărora „nu se poate deroga prin convenții sau acte juridice unilaterale de la legile care interesează ordinea publică sau de la bunele moravuri”.

De asemenea, considerăm că nici respectarea „condițiilor legii”, evocată de art. 259 alin. (1) C. civ., nu este specifică doar actului juridic al căsătoriei. În realitate, respectarea legii este de aplicabilitate generală, conform art. 1 alin. (5) din Constituție. Într-adevăr, potrivit acestui text constituțional, „în România, respectarea Constituției, a supremației sale și a legilor este obligatorie”.

În realitate, ceea ce este specific actului juridic al căsătoriei este împrejurarea că poate fi încheiat exclusiv între un bărbat și o femeie, prin consimțământul lor și numai în scopul întemeierii unei familii.

Față de dispozițiile legale prezentate și observațiile făcute, personal definim căsătoria ca fiind *acel act juridic încheiat prin consimțământul dintre un bărbat și o femeie, în scopul de a întemeia o familie*.

---

¹ A se vedea T. Bodoașcă, *op. cit.*, p. 32 și urm.

² A se vedea art. 220 alin. (1) din Legea nr. 71/2011.

³ A se vedea T. Bodoașcă, pp. 35-36.

1.1.2. Privire de ansamblu asupra efectelor căsătoriei

În consens cu teze exprimate în doctrina din domeniul dreptului familiei¹, încheierea căsătoriei generează, între cei care o încheie, raporturi multiple și complexe, dintre care numai unele fac obiectul unor reglementări juridice speciale.

După cum s-a putut constata din cele prezentate anterior, *proximul și necesarul (esențialul) efect al căsătoriei este întemeierea unei familii*². Cu toate acestea, de cele mai multe ori, în doctrina din domeniu, de regulă, acest efect este ignorat, fiind analizat doar în cadrul nulității absolute a căsătoriei pe motiv de fictivitate sau simulație³.

Dat fiind caracterului lui esențial, celelalte efecte ale căsătoriei, indiferent că sunt morale sau patrimoniale, între membrii familiei sau între aceștia și terțe persoane, gravitează în jurul acestuia, aflându-se într-un veritabil *raport juridic de accesorialitate* cu acesta. Datorită acestei *relații de accesorialitate*, celelalte efecte morale sau patrimoniale ale căsătoriei au menirea, pe de o parte, de a susține familia și, pe de altă parte, de regulă, nu supraviețuiesc disoluției familiei.

Acesta este principalul motiv pentru care considerăm util ca, în cadrul acestui capitol introductiv, să definim familia.

În doctrină⁴, pornindu-se de la dispozițiile actelor normative internaționale evocate anterior, familia a fost definită „elementul natural și fundamental al societății, generat de actul juridic al căsătoriei, încheiat, în condițiile legii, între un bărbat și o femeie, alcătuită din soți, copiii lor și din alte persoane prevăzute expres de lege, ale căror raporturi patrimoniale și nepatrimoniale sunt reglementate juridic și guvernate de principiul solidarității”⁵.

Subliniem faptul că, la data elaborării lucrării, exista o inițiativă de revizuire a art. 48 alin. (1) din Constituție, sub aspectul redefinirii familiei⁶. Prin această inițiativă legislativă se urmărește obținerea unui

---

¹ A se vedea Al. Bacaci, V.C. Dumitrache, C.C. Hageanu, *Dreptul familiei*, ed. a 7-a, Editura C.H. Beck, București, 2012, p. 39; C.C. Hageanu, *Dreptul familiei și actele de stare civilă*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 47; T. Bodoașcă, *op. cit.*, p. 88.

² A se vedea: T. Bodoașcă, *op. cit.*, p. 89; P. Vasilescu, *op. cit.*, p. 15.

³ A se vedea art. 295 C. civ.

⁴ A se vedea T. Bodoașcă, *Dreptul familiei, cit. supra*, p. 12.

⁵ Pentru alte definiții ale familiei fundamentate în literatura juridică română, a se vedea T. Bodoașcă, *op. cit.*, p. 7.

⁶ Exprimăm opinia că, în realitate, art. 48 alin. (1) din Constituție nu definește familia, ci doar evocă elementele esențiale pe care aceasta se întemeiază (consimțământul soților, egalitatea acestora, dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor).

consens popular pentru a fi interzise, în România, căsătoriile între persoane de același sex. Într-adevăr, urmare unei inițiative a societății civile (semnată de peste trei milioane de cetățeni cu drept de vot), s-a solicitat modificarea art. 48 alin. (1) din Constituție, în sensul de a fi înlocuit termenul „soți” cu expresia „bărbat și femeie”. În urma revizuirii, art. 48 alin. (1) din Constituție ar trebui să prevadă că „familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între un bărbat și o femeie, pe egalitatea acestora și pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor”. Din punct de vedere strict juridic, revizuirea Constituției sub acest aspect se impune și pentru respectarea dispozițiilor din actele normative internaționale, care recunosc doar bărbatului și femeii dreptul de a se căsători și de a întemeia o familie.

În doctrină, s-a semnalat că legiuitorul a fost preocupat, în mod deosebit, de reglementarea raporturilor patrimoniale dintre soți, manifestând un interes cu totul redus în legătură cu normarea raporturilor nepatrimoniale¹. Această realitate normativă este reflectată și de numărul cu totul redus de norme consacrate raporturilor nepatrimoniale, față de cele destinate raporturilor patrimoniale. Astfel, actualul Cod civil, continuând o adevărată tradiție încetățenită în sistemul de drept român², consacră doar cinci articole (art. 307-311) drepturilor și îndatoririlor personale ale soților, iar drepturilor și obligațiilor patrimoniale 61 de articole (art. 312-372). În acord cu cele exprimate în doctrină, această situație ignoră natura esențial nepatrimonială a dreptului bărbatului și femeii de a se căsători și a actului juridic al căsătoriei prin care aceștia își exercită acest drept.

Pe de altă parte, indiferent că sunt nepatrimoniale sau patrimoniale, raporturile dintre soți sunt guvernate de principiul egalității lor juridice, deci pe posibilitatea acestora de a decide de comun acord în toate chestiunile care privesc familia. Astfel, art. 48 alin. (1) din Constituție și art. 258 alin. (1) C. civ. se referă, printre altele, la *egalitatea acestora* (a soților), iar art. 308 C. civ. detaliază această egalitate³.

¹ A se vedea Al. Bacaci, V.C. Dumitrache, C.C. Hageanu, *op. cit.*, p. 39.

² Spre exemplu, Codul familiei (Legea nr. 4/1953) a consacrat doar patru articole (art. 25-28) drepturilor și obligațiilor personale ale soților și opt articole drepturilor și obligațiilor patrimoniale ale soților [Legea nr. 4/1953 privind Codul familiei a fost publicată în Buletinul Oficial al României, Partea I, nr. 1 din 4 ianuarie 1954, modificată și completată prin Legea nr. 4/1956, în temeiul căreia a fost republicată în Buletinul Oficial al României, Partea I, nr. 13 din 18 aprilie 1956 și abrogată expres prin art. 230 lit. m) din Legea nr. 71/2011].

³ În literatura de specialitate s-a apreciat că dispozițiile art. 258 alin. (1) C. civ. referitoare la *egalitatea soților* reprezintă o „aplicațiune, în domeniul relațiilor de